

BELÁKOVÁ MÁRIA

*A kataszteri térképek felhasználása a víznevek onomasztikai kutatásában
(a nyelvtudomány szemszögéből)*

Hidronímia – a víznevek tanulmányozása

A víznevek (hidronim) kutatása az utóbbi évtizedben egyre népszerűbb Szlovákiában. A szlovákiai víznevek, hidronimek részletes kutatását először egy cseh nyelvtudós, Vladimír Šmilauer végezte el „*a régi Szlovákia vízrajzáról*” szóló munkájában.¹ A következő mű több mint 50 évvel később jelent meg, amely a többi szlovákiai vízgyűjtő terület kutatásának kezdetét jelentette.² Több szerző kezdte el vizsgálni az egyes vízgyűjtő területeket a Jaromír Krško által kidolgozott egységes módszertan alapján.³ A kutatók a vízgyűjtő területeket a Hydronymia Europea – Hydronymia Slovaciae programon belül dolgozzák fel, amely keretében több monográfia jött létre, jelenleg a Kis-Duna névanyaga készül.⁴ A kiadványok forrásanyagát könyvek, községi monográfiák, tudományos (nyelvtudományi, történelmi és egyéb) kiadványok, különféle egyéb dokumentumok, de elsősorban a kartográfiai anyagok alkotják. A kutatók a térképeket főként a pozsonyi Geodézia és Kartográfia Köz-

ponti Levéltárában (Ústredný archív geodézie a kartografie) tanulmányozzák, de egyes térképek az interneten is elérhetőek.

A Hydronymia Slovaciae program feladata a Szlovákia területén elhelyezkedő összes folyó, patak és egyéb vízterület feltérképezése és leírása. A kutatók összegyűjtik az összes elérhető megnevezést, kezdve a legrégibbtől a ma aktuális megnevezésig, ezeket rendszerbe foglalják és etimológiai értelmezésüket nyújtják. Az adatok közt megtalálhatóak szabványosított (hivatalos), és nem hivatalos (élő, a mindennapi nyelvben használt) megnevezések is. A nem hivatalos megnevezéseket a kutatók helyszíni munka során gyűjtik össze, mindezt a kutatás második fázisában, amikor már rendelkezésükre állnak a térképekből és iratokból szerzett alapvető adatok.

Az összes víznévtani monográfia egységesen készül, a bevezető információkkal és a kutatott terület jellemzésével kezdve. A kiadványok fő részét a betűsorrendben felállított tárgyszavak képezik. Példaként a † **Hátovský jarok (Hátói ér)*-t⁵ említjük:

1 ŠMILAUER, VLADIMÍR: *Vodopis starého Slovenska*. Bratislava, 1932.

2 MAJTÁN, MILAN – RYMUT, KAZIMIERZ: *Hydronimia dorzecza Orawy*. Wrocław, 1985, újabb kiadása: 2006.

3 KRŠKO, JAROMÍR: *Spracovanie hydronymie Slovenska*. Banská Bystrica, 2005. (Szlovákia vízneveinek feldolgozása)

4 SÍČÁKOVÁ, ĽUBA: *Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej*. Prešov, 1996. (A Sajó vízgyűjtő területének Szlovákiai részének hidronímiája), KRŠKO, JAROMÍR: *Hydronymia povodia Turca*. Banská Bystrica, 2003. (A Turóc vízgyűjtő területének hidronímiája), HLADKÝ, JURAJ: *Hydronymia povodia Nitry*. Trnava, 2004. (A Nyitra vízgyűjtő területének hidronímiája) (= HLADKÝ, 2004), KRŠKO, JAROMÍR: *Hydronymia povodia Hrona*. Banská Bystrica, 2008. (A Garam vízgyűjtő területének hidronímiája) (= KRŠKO, 2008), KRŠKO, JAROMÍR – VELÍČKA, DRAHOMÍR: *Hydronymia povodia Kysuce*. Banská Bystrica, 2011. (A Kiszuca vízgyűjtő területének hidronímiája), KRŠKO, JAROMÍR: *Hydronymia horného povodia Váhu – od povodia Rajčanky po prameň Váhu*. Banská Bystrica, 2011. (A Vág felső vízgyűjtőjének hidronímiája – a Rajčianka vízgyűjtőjétől a Vág forrásáig), HLADKÝ, JURAJ: *Hydronymia povodia Dudváhu*. Trnava, 2012. (A Dudvág vízgyűjtő területének hidronímiája), ZÁVODNÝ, ANDREJ: *Hydronymia slovenskej časti povodia Moravy*. Trnava, 2012. (A Morva folyó vízgyűjtője szlovákiai részének hidronímiája), BELÁKOVÁ, MÁRIA: *Hydronymia severnej časti povodia Malého Dunaja*. Trnava, 2014. (A Kis-Duna vízgyűjtője északi részének hidronímiája), GOÓTŠOVÁ, ANDREA – CHOMOVÁ, ALEXANDRA – KRŠKO, JAROMÍR: *Hydronymia slovenskej časti povodia Hornádu*. Banská Bystrica, 2014. (A Hernád vízgyűjtője szlovákiai részének hidronímiája) és az utolsóként kiadott ZÁVODNÝ, ANDREJ – HLADKÝ, JURAJ: *Hydronymia Žitného ostrova*. Trnava, 2015. (A Csallóköz hidronímiája) (= ZÁVODNÝ – HLADKÝ, 2015).

5 Dőlt betűkkel a forrásokban és a kiadványokban szereplő névalakok szerepelnek.

„† ***Hátovský jarok** a Feketevíz megszűnt elágazása Nagyfödémés⁶ (Velké Úľany) kataszteri területének északi részén a „Hátói gye” és „Széles parlag és bajcsi erdő” között; variáns: † * Hátovský jarok; DN. Hátov.

VT. 50: 45-11 [nem meghatározható]

VN.: 1810 – 1869 *Ható Árok* KF. II

1892 *Hátói gödör* KT. NF

DN.: 1892 *Hátói gye* (Nagyfödémés; domb) KT. NF (rét)

1993 *Hátov (Hátó)* GJFN. NF

2005 *Hátov* GVT.10.

Etimológiai leírás: A **Hátovská dolina* és **Hátovský jarok* megnevezések (eredete a magyar *Hátói gödör*) a magyar helyrajzi névből keletkezett *Hátó* < *hát* főnév (szlovákul *chrát*; jelentése domb), *tó* főnév (szlovákul *jazero*), magyar *gödör* főnév (szlovákul *jama*; völgyben, vízmosásban folyó patak) indítéka a patak elhelyezkedése.”

A tárgyszó magyarázata:

†	megszűnt vízfolyás
*	a megnevezés rekonstrukció az eredeti <i>Ható Árok</i> alapján
DN.	dűlőnév
VT. 50:45-11	vízrajzi térkép, a térképszelvény száma
VN.	víznév (hidronim)
KF. II	II. katonai felmérés
KT. NF	Nagyfödémés kataszteri térképe
GJFN	A Galántai járás földrajzi nevei
GVT.10.1	Galánta vázlattérképe 1:10 000 léptékben
[nem meghatározható]	a vízrajzi térképen nics jelölve

Minden tárgyszó tartalmazza a hidronim etimológiai értelmezését, eredetének leírását. Ezért a tárgyszó részét képezhetik különféle dűlőnevek, helyrajzi nevek, illetve helységnevek is, amelyek kapcsolatban állnak a víznévvel. Ezt szemlélteti a fenti tárgyszó, amelyről feltételezzük, hogy a Hátov (régebbi alakja Hát-tó) helyrajzi névből keletkezett. A domb

dűlőneve lehetővé tette a kutató számára, hogy meghatározza a vízfolyás megnevezésének okát. A térképek részletes tanulmányozása nélkül ez nem vált volna lehetővé.

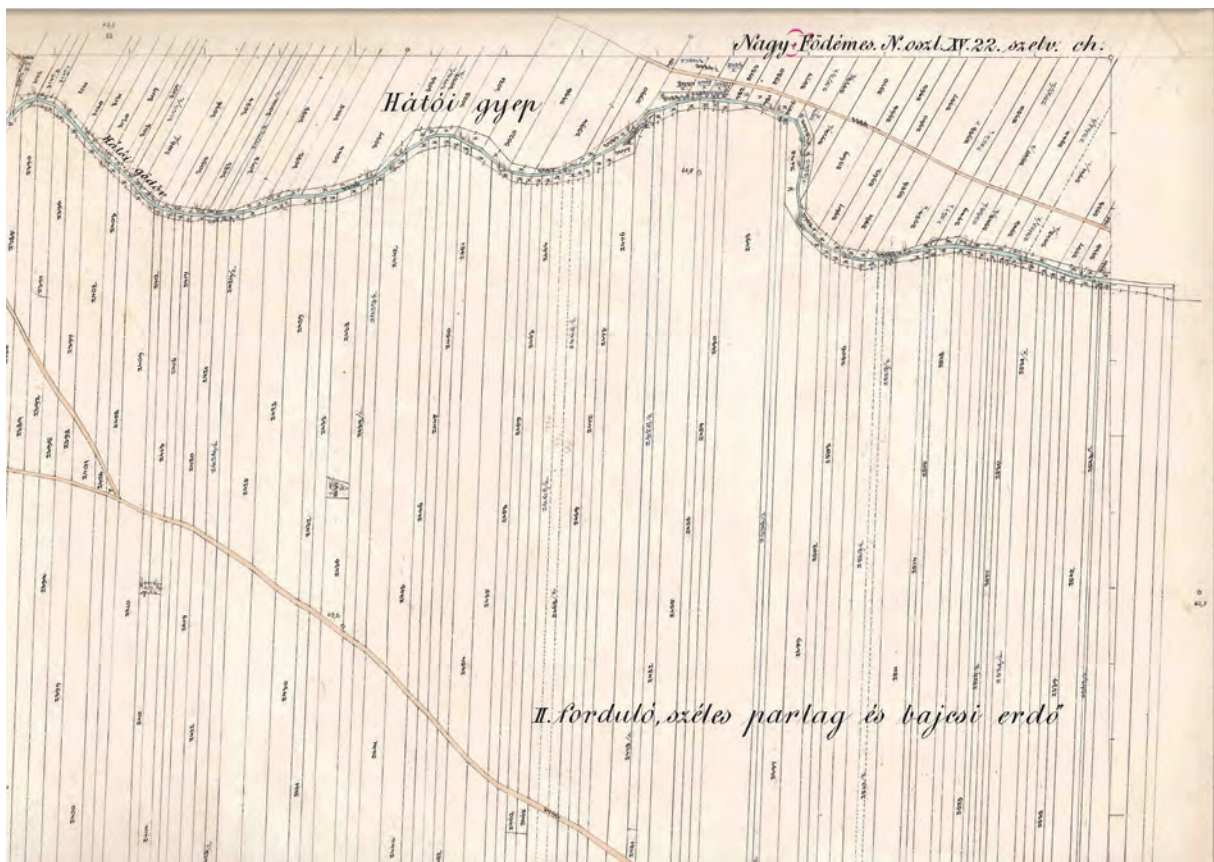
Kartográfiai kiadványok a víznévtani kutatásban

A kutatónak a nyelvi jellegzetességeken kívül figyelembe kell vennie a vízfolyás térképen való bejelölését, a környező földrajzi jellegzetességeket és a terület elmúlt évszázadok alatt keletkezett változásait. Mindezen információkat csak a térképek tanulmányozása során lehetséges összegűjteni.

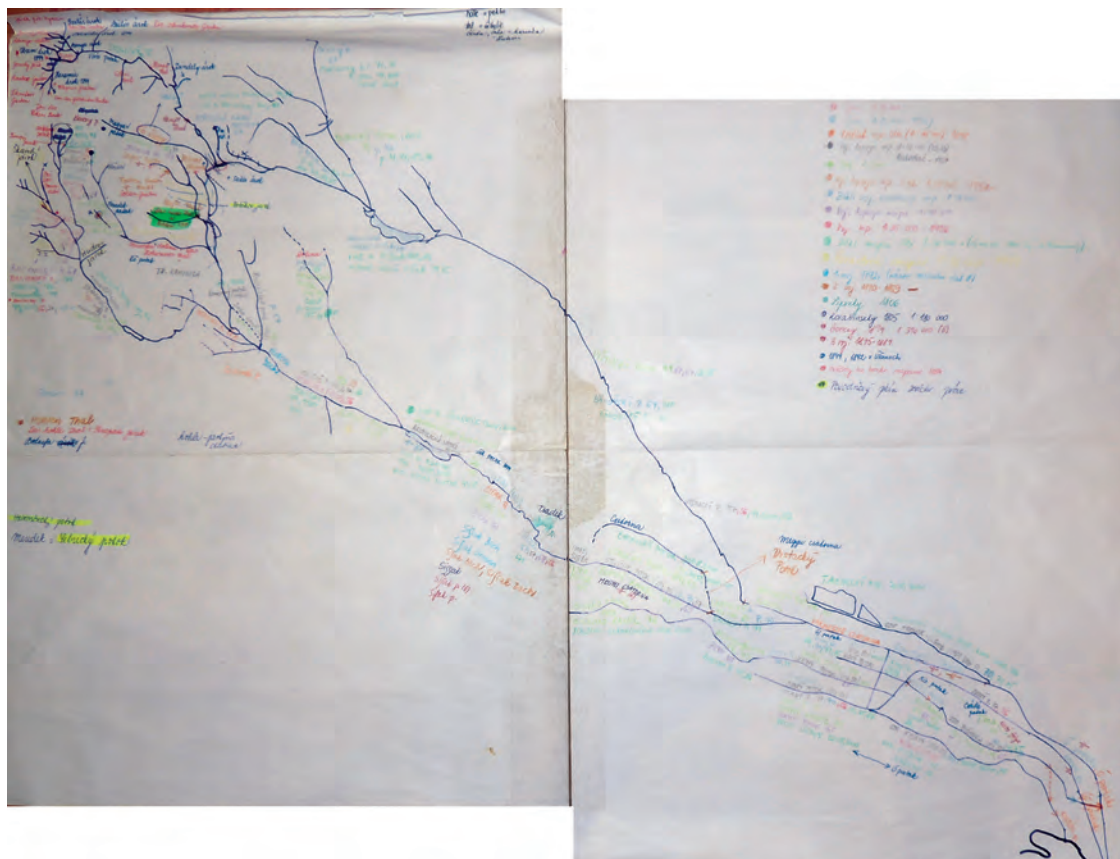
A víznévtani kutatás kartográfiai kiindulópontjaként az 1:50 000 léptékben készült vízrajzi térképeket használjuk, mivel ezen térképek szemléltetik legrészletesebben az egyes vízgyűjtők jelenlegi vízrajzi helyzetét. A folyók, patakok és egyéb vízterületek megnevezéseit ezen térképek szabványosított formában tüntetik fel, azaz hivatalosan elfogadott formában, ezért a kutató számára kötelező információként kezelendőek.

A vízrajzi neveken kívül a kutató a térképről megállapítja a vízfolyás hosszát, forrásterületét és torkolatterületét, a forrás és a torkolat földrajzi magasságát. Részletesen leírja a forrás helyét és a vízgyűjtő terület jellegzetességeit, amelyen az adott patak vagy folyó átfolyik. Meghatározza a folyás irányát, mellékágainak torkolatát és az összes, a vízfolyással kapcsolatos és a térképről leolvasható információt. Mivel a *Hydronymia Slovaciae* feladata nemcsak a víznevek összegyűjtése és elhelyezkedésük meghatározása, hanem a megnevezések létrejöttének kutatása és meghatározása is, így a kutatás során összegyűjtik az összes hozzáférhető, a térképen megtalálható megnevezést is, amelyek kapcsolatban állnak a tanulmányozott vízfolyással (völgyek, hegyek, dombok, épületek, rétek stb.), és ezeket bejelölik a vízgyűjtő terület vázlatán is. Gyakran előfordul, hogy a dűlőnevek, illetve a helységnevek az egyetlen

6 A helységnevek korabeli magyar változatainak forrásanyagai a kataszteri térképek, illetve hiányuk esetén MAJTÁN, MILAN: *Názvy obcí Slovenskej republiky*. Bratislava, 1998. (Szlovákia helységnevei)

■ Nagyfödemes kataszteri térképe, 1892 – Hátói gödör

■ A Megyei-csatorna (Stoličný potok) vízgyűjtő területének vázlata

nyomai a valaha létezett pataknak, például ilyen a „Plazov” dűlőnév, amely egyetlen nyom a „Plazov” nevű megszűnt pataknak, miközben ez a dűlőnév is csak három térképen található meg. Az adatokat (megnevezéseket) a kutató a vízgyűjtő vázlatán jelöli meg.

A vízrajzi térképek pontos elkészítése ellenére is megtörténik, hogy ezen térképeken nem található meg vagy hibás a keresett adat, ami a kutatót elbizonytalanítja. Például szolgál a következő térképrészlet, amelyen az eredeti Megyei-csatorna (Stoličný potok) helytelenül Vistuki-patak (Vištucký potok) alakban szerepel. A térképen lévő adat nehezen olvasható és nem felel meg a valós elhelyezkedésnek. További kutatás során megállapítottuk, hogy a patak ártírt neve helytelen, mivel nem felel meg a patak számának sem. A patak száma valószínűleg a Megyei-csatorna száma.

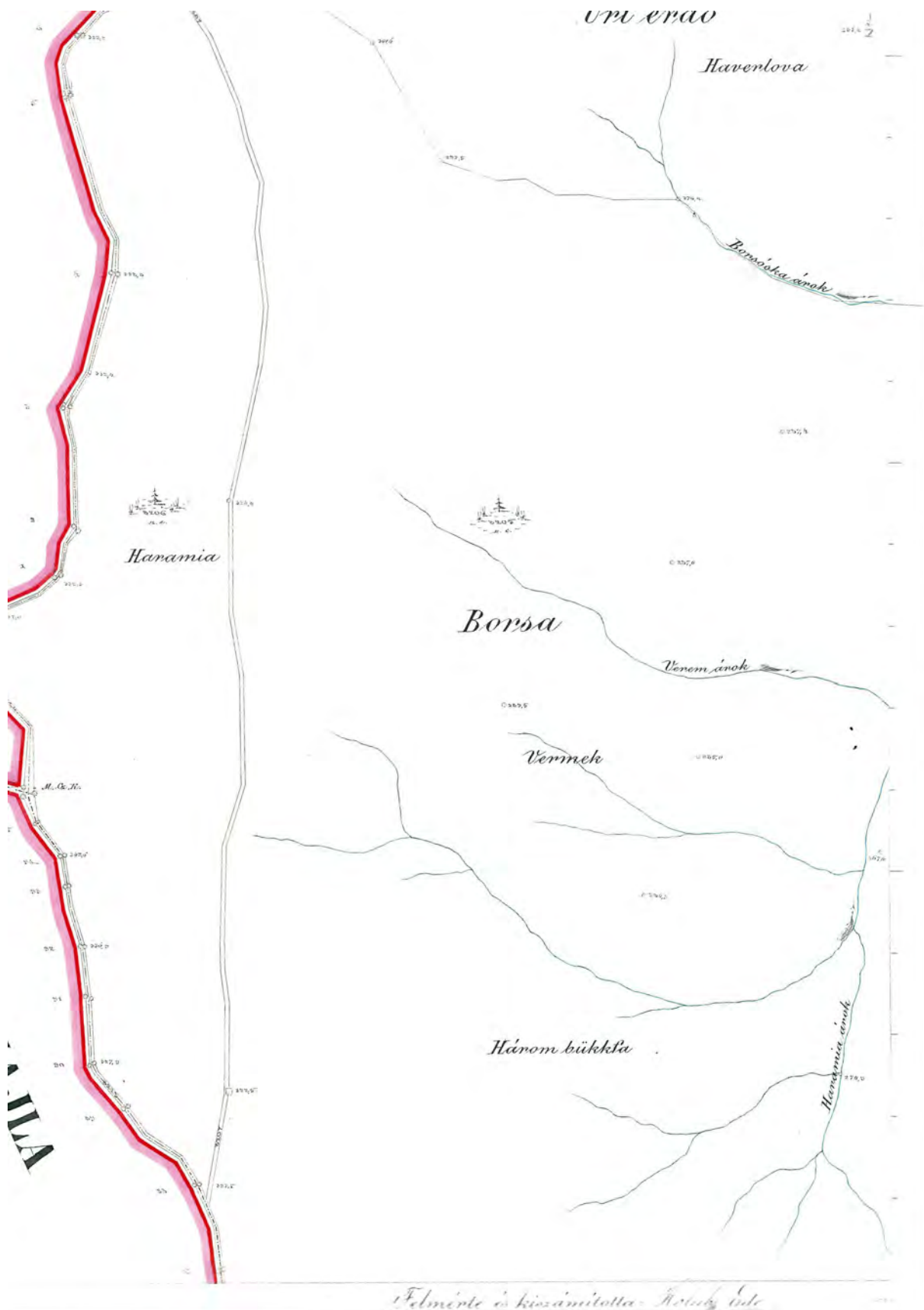
A vízrajzi térképeken – ezek teljessége ellenére – nem található meg az összes általunk ismert megnevezés. Főleg a megszűnt vízfolyások megnevezése nem található ezen térképeken, de a nem szabványos megnevezések sem, amelyeket a terminológiai bizottság (Názvoslovná komisia) nem hagyott jóvá, tehát nem hivatalosak. Ez lényegében természetes, mivel a vízrajzi térképek a jelen állapot megörökítésére szolgálnak, nem pedig a megnevezések történeti fejlődésének szemléltetésére. A generalizáció miatt néhány kisebb vagy időszakos, esetleg kevésbé fontos vízfolyást is kihagytak ezekről a térképekről, ugyanúgy, mint néhány forrást, illetve kutat. Ezért fontos, hogy a kutató a többi elérhető kartográfiai anyaggal is dolgozzon, ezek sorában példaként említhetők az általános térképek és katonai térképek, amelyek különböző léptékben készültek, továbbá a velük kapcsolatos tematikus térképek (turistatérképek, útmutatók stb.), az 1:5000 léptékű állami levezetett térképek (ezeken gyakran találhatunk olyan vízneveket, illetve dűlőnevet, helyi megnevezést, helységnevet, amelyek más térképen nincsenek bejelölve, mivel ezek a térképek átmenetet képeznek a régi kataszteri térképek vagy ezek alapján készült későbbi lenyomatok és a modern térképek között), az erdészeti térképek, és nem utol-

sósorban a kataszteri térképek. A régi adatok kiegészítésére a kutatók felhasználnak több, az interneten keresztül közzétett térképet, mint például Magyarország 1., 2. és 3. katonai felmérésének térképeit, illetve Mikoviny Sámuel, Lipszky János vagy Gönczy Pál által készített térképeket. Ezek közül méltán legfontosabbnak tekinthetjük a katonai felmérések térképeit, amelyek a víznévtani kutatás szempontjából elengedhetetlenek, mivel jelentős számú, ma már nem létező objektum nevét őrzik. Gyakran megtalálhatók rajtuk különféle megszűnt, esetleg kiszáradt vagy ma már szabályozott vízfolyások, amelyek megnevezései idővel megszűntek, és ezen térképek nélkül lehetetlen lenne meghatározni pontos elhelyezkedésüket. A katonai felmérések térképeinek egyetlen hátránya az esetenkénti rossz fizikai állapot és az ezzel kapcsolatos nehézkes olvashatóság, mint például a Kis-Kárpátokban (Malé Karpaty) lévő források nevei Szentgyörgy (Svätý Jur) környékén. Ettől függetlenül ezek a térképek az egyik legfontosabb forrásai a régi víznevek latin, magyar, német és szlovák alakjának.

A kataszteri térképek mint a kutatás forrásai

A hidronimek kutatói számára az egyik legértékesebb forrást az eredeti kataszteri térképek jelentik, amelyek a 19. század második felében készültek, többnyire 1:2880 léptékben. A kataszteri térképeken be vannak rajzolva a ma már nem létező vízfolyások, illetve az olyan kis jelentőségű patakok is, amelyek a mai térképeken már nincsenek megnevezve, így ezek nevét más térképeken nem találhatjuk meg. Példaként felhozhatjuk Modor (Modra) város kataszteri térképét. A Megyei-csatorna (Stoličný potok) forrásvidékén (régábbi megnevezése Kő-patak /Kamenný potok/, mai térképeken Vistuki-patak /Vištucký potok/ néven is szerepel) a kataszteri térképen nyolc patak nevét találhatjuk meg, amelyek az újabb térképeken már csak név nélkül szerepelnek.

Ezen a térképen az egyes patakok magyar nyelvű neveit láthatjuk, ma a patakok többsége kiszáradt vagy csak időszakos jellegű, illetve kevésbé fontos patakká váltak, ezért térké-

■ Modor (Modra) város kataszteri térképe, 1894

peken nem találjuk megnevezésüket: *Borsóska-árok*, *Verem-árok*, *Haramia-árok*, *Banya-árok*, *Széles-árok*, *Büdös-árok*, *Zsindely-árok*, *Meredek-patak*. A felsorolt megnevezéseket a kartográfusok a térkép készítése idején az élő nyelvből vették fel, a helyi lakosság a mindennapi beszédben használta őket. Ma ezek a megnevezések már nem ismertek a lakosság számára, mivel ezen a területen csak bizonyos időszakban laktak a helyi favágó családok, és elköltözésük, illetve kihalásuk után a megnevezések is „kihaltak”. A 14. században bajor favágó családok népesítették be a környező erdőket, „Holzhacker”-nek nevezték őket, helyi modori nyelvjárásban „huncokári” néven ismertek. Az erdőben, amely régebben nem volt benépesítve, új településeket hoztak létre és eközben természetesen megnevezték a környék fontosabb tájékozódási pontjait, hogy könnyebben eligazodjanak. A huncokárok favágással és fafeldolgozással foglalkoztak, ezért a környéken több megnevezés a fafeldolgozással kapcsolatos (*Zsindely-árok*, *Schnitzer Graben* / Fafaragó-árok – a megnevezés a német eredeti fordítása/, *Wagner Graben* /Kerekes-árok – a megnevezés a német eredeti fordítása/ stb.). A helyi patakok is gyakran fával kapcsolatos megnevezést kaptak (*Bei den Sicken Linde* /A recézett hárstól – a megnevezés a német eredeti fordítása/, *Von der gebohrten Buche* /A fűrt bükktől – a megnevezés a német eredeti fordítása/, *Eiben Bach* /*Tiszafa patak*/ stb.). A favágók elköltözése után már nem volt fontos részletesen megnevezni az erdő egyes részeit, így ezek a megnevezések feledésbe merültek, csak a kataszteri térképek tanúskodnak egykori létükről (adatot szolgáltatva ugyanakkor a favágók ittlétére).

A 19. századi kataszteri térképek több ilyen példával szolgálnak, mivel néhány rajtuk megörökített megnevezés máig az egyetlen ismert írásos emlék, amely máshol nem található meg. A kataszteri térképek kutatása révén a kutatók nemcsak az egyes vízfolyások megnevezését

ismerik meg, hanem az újabb térképeken már nem jelölt patakok létéről is tudomást szereznek. Az alábbiakban említünk néhány példát a Nyitra folyó vízgyűjtő területéről:⁷ 1889 *Görbe-ér* Naszvad (Nesvady) kataszteri térképe, 1905 *Kuczina-patak* Podhrazy (Podhradie) kataszteri térképe, 1893 *Bodorska-patak* Üzbég (Zbehy) kataszteri térképe, 1889 *Bogya ér* Keszegfalva (Kameničná) kataszteri térképe, 1891 *Czedron-patak* Cabaj (Cabaj) kataszteri térképe, 1895 *Bukovi jarek* Kovárc (Kovarce) kataszteri térképe, 1889 *Csikos ér* Imely (Imeľ) kataszteri térképe, 1890 *Kenderáztató* Óhaj (Dolný Ohaj) kataszteri térképe, 1890 *Nyiterka* Nagysurány (Šurany) kataszteri térképe, 1891 *Nyitricska* Nyitra (Nitra) kataszteri térképe, 1890 *Ponczik árok* Verebely (Vráble) kataszteri térképe. A Csallóköz névrajzából megemlíthetjük:⁸ 1889 *Öreg Kámvás és Polgár-tó* Nagymegyer (Veľký Meder) kataszteri térképe, 1888 *Italóhely és Kákas ér* Komárom (Komárno) kataszteri térképe, 1889 *Székes sáros ér* Nagykeszi (Veľké Kosihy) kataszteri térképe, 1899 *Földégési ér* Kulcsod (Kľúčovec) kataszteri térképe, 1906 *Stagnóza és Nagy-Lápos Gúta* (Kolárovo) kataszteri térképe, 1889 *Töklevelés örvény, Kerekes örvény és Új örvény* Nyárad (Nárad) kataszteri térképe, 1889 *Nádaséri kút* Lakszakállas (Sokolce) kataszteri térképe, 1893 *Béka vár* Bős (Gabčíkovo) kataszteri térképe, 1890 *Békás-tó* Apácaszakállas (Opatovský Sokolec) kataszteri térképe, 1889 *Holt Duna csurgó* Csicsó (Čičov) kataszteri térképe, 1889 *Keringő lapos* Ekecs (Okoč) kataszteri térképe, 1889 *Rakottyási rét* Bogya (Bodza) kataszteri térképe, 1894 *Szarva teleki lapos* Sárosfa (Blatná na Ostrove) kataszteri térképe. A Garam vízgyűjtő területén példaként a következő megnevezések szolgálnak:⁹ 1891 *Remjátka* Szentbenedek (Hronský Beňadik) kataszteri térképe, 1935 *Laško potok és Laskó patak* Füzesgyarmat (Hontianska Vrbica) kataszteri térképe, 1891 *Vicinov potok* Németi (Tekovské

7 HLADKÝ, 2004.

8 ZÁVODNÝ – HLADKÝ, 2015.

9 KRŠKO, 2008.

Nemce) kataszteri térképe, 1887 *Nána vize* Párkány (Štúrovo) kataszteri térképe.

Egyedi megnevezés található Modor (Modra) város kataszteri térképén, ahol a Megyei-csatorna (Stoličný potok) baloldali mellékága *Magyar-patak* néven lett bejelölve. Jelenleg Žliabok néven ismert a patak, más forrás nem erősítette meg a *Magyar-patak* megnevezést, és eredete is ismeretlen.

Hasznos forrásként felhasználhatóak a későbbi kataszteri térkép lenyomatai is, amelyek szintén találhatunk egyedi megnevezéseket: 1935 *Hépes patak* és *mlynský potok* Múhlbach Éberhard (Malinovo) kataszteri térképének lenyomata, 1939 *Plačkov* és *Hodislavy* Zsittna (Žitná) kataszteri térképének lenyomata, 1938 *Potôčik* Omasztina (Omastiná) kataszteri térképének lenyomata.

A kataszteri térképek az onomasztika szempontjából pótolhatatlan források az egyes megnevezések variánsainak vizsgálata terén is. Részletességüknek köszönhetően kis területen pontosan határozzák meg az egyes megnevezéseket, és megellelhető rajtuk egy vízfolyás több, különféle neve is. Példaként megemlíthetjük egy patak két különböző nevét, két szomszédos kataszteri terület térképéről – 1892 *Pázsit-patak* (Szalakusz/Sokolníky kataszteri térképe) és 1892 *Bartoskúti-patak* (Menyhe/Mechenice kataszteri térképe). A hasonló eltérések a vízfolyások megnevezésében gyakoriak, egy-egy patak vagy folyó 5-6 variánssal is rendelkezhet, a patak hosszától, illetve az érintett helységek számától függően. Következő példaként említhetjük az *Omastiná* patak megnevezéseit – 1938 *Bystrina* (Omasztina/Omastiná kataszteri térképének lenyomata), 1939 *Žitná* (Zsittna/Žitná kataszteri térképének lenyomata).

Más helyzet áll fenn, amikor egy megnevezés több térképen is megtalálható, de különböző patakot jelöl, amelyre jó példa a Malom-patak (Mlynský potok) megnevezés, amely az összes vizsgált vízgyűjtő területen gyakori. A kataszteri térképek több variánst nyújtanak a mai megnevezésekhez is, mint például a mai Cerová-patak, amelynek több változata is létezik, egyikük a Malom-patak (*Mlýnský potok*) (1933 Radobica kataszteri térképének lenyo-

mata). Ez a variáns csak a kataszteri térképeken található meg, más forrásban nincs megörökítve. Több példát is felhozhatunk, amelyben ismert a patakok, csatornák több variánsa, de némelyik csak a kataszteri térképen fordul elő: *Starý Klátovský kanál* (1893 *Nagy ér* Sikabony/Malé Blahovo kataszteri térképe), *Velká dolina* (1906 *Nagy-Láposi csatorna* Gúta/Kolárovo kataszteri térképe), **Staré rameno* (1888 *Öreg és felső kis ér* Komárom/Komárno kataszteri térképe), *† Kalinkovské rameno* (1894 *Füzerdei Duna* Gútor/Hamuliakovo kataszteri térképe, Szemet/Kalinkovo kataszteri térképe), *Klížske rameno* (1889 *Duna ág* Kolozsnéma/Klížska Nemá kataszteri térképe), *Ključovec-Medvedov* (a 20. század 20-as évei *Ó Duna* Medve/Medvedov kataszteri térképének lenyomata), *Kolárovský kanál* (1906, 1916 *Guta Középtősi csatorna* Gúta/Kolárovo kataszteri térképe), *Bagomerské rameno* (1889 *Duna ág* Dunasáp/Sap kataszteri térképe).

A vízneveken kívül a kutatók azon helyi elnevezéseket is feljegyzik, amelyek segítségével szolgálhatnak a megnevezés eredetének megállapításához. Ehhez szintén fontos forrásnak számítanak a kataszteri térképek, amelyekből gyakran egyedi információkat nyerhetünk. Például szolgál a Farkas-tó megnevezés (2. katonai felmérés), amelyhez csak egyetlen helyi megnevezést találtunk a kataszteri térképeken dűlőnév formájában – *Farkas Tó* (1893 Bős/Gabčíkovo kataszteri térképe), amely bár nem a tó nevének eredete, de szoros összefüggésben áll vele. Más példa a Kengyeles dűlőnév (1893 Várkony/Vrakúň kataszteri térképe), amely egyetlen kapcsolódó megnevezés a Kengyelesikút hidronimhez. A dűlőnév ebben az esetben segítséget nyújt az eredet meghatározásához. Ugyanilyen példa a *Gátéri dűlő* (1889 Kulcsod/Ključovec kataszteri térképe) dűlőnév a *Gáttéri* (Gátsky kanál) hidronimnél.

A térképekről ezeken az egyenes vonatkoztatásokon kívül más információkat is leolvashatunk. A megnevezések írásában gyakran változik magyar, német, illetve szlovák verzió vagy ezek kombinációja, esetleg „félreírása”. A magyar megnevezések mellett – *Széles-ér* (1889 Örsújfalú/Nová Stráž kataszteri térképe),

Andor (1889 Nyárad/Ňárad kataszteri térképe), *Fehér tó* (1889 Nagymegyer/Velký Meder kataszteri térképe), *Sáros tó* (1889 Dunasáp/Sap kataszteri térképe) megtalálhatóak a helyi megnevezések magyar transzkripciói is, például *Zsitva ér* (1889 Ekel/Okoličná na Ostrove kataszteri térképe), *Dodvág-ág* (1889 Keszegfalva/Kameničná kataszteri térképe), *Oszikov patak* (1905 Podhragy/Podhradie kataszteri térképe), *Sztari patak* (1906 Nagykeszi/Velké Kosihy kataszteri térképe), *Bisztra patak* (1912 Éberhard/Malinovo kataszteri térképe) és hasonlóak. A kataszteri térképeken gyakoriak a szlovák megnevezések is, de ezek többnyire az újabb kiadásokon, illetve a kataszteri térképek lenyomatain találhatóak, mint például a négyszer is fellelhető *Mlynský náhon* megnevezés a Nyitra folyó vízgyűjtő területén (1939–1950 Zayugróc/Uhrovec, Alsónastic/Dolné Naštice és Zsittna/Žitná kataszteri térképeinek lenyomatai), vagy az ötször fellelhető *Mlynský potok*, illetve a *Hlboký potok* (1933 Felfalu/Horná Ves kataszteri térképének lenyomata), *Kamenczovi járek* (1895 Kovarc/Kovarce kataszteri térképe), *Rakitova p.* (1892 Kistapolcsány/Topolčianky kataszteri térképe) megnevezések.

A kataszteri térképek alkotói általában szakhivatalnokok voltak, akik bejegyezték, amit a helyszínen hallottak, láttak. Így történhetett meg, hogy a helyi nyelvjárás tudata és ennek helyes átírása híján a térképekbe többször a megnevezések torzított formája került. Fontos megjegyezni, hogy ezek a „hibák” nemcsak a lakosság nyelvjárását, az alkotók nyelvi tudását, a hivatalos nyelv bejegyzésének formáját, hanem a patakok, folyók, dűlők megnevezését és ennek megörökítését is tükrözik. A 19. századi kataszteri térképeken megfigyelhető a tömörségre törekedés, a megnevezések többnyire rövidke, egyenesen vonatkoznak a megjelölt tárgyra. Például több alkalommal található a térképeken az egyes vízfolyások általános

megnevezése, mint „*Csatorna*” (1899 Kulcsod/Klúčovec kataszteri térképe) a mai konkrét *Lyonský* kanál helyett. Ugyanilyen általános megnevezést alkalmaztak több mai konkrét nevű csatornánál – *Ňárad-Vrbina* (1889 Csilizradvány/Čiližská Radvaň kataszteri térképe), *Patašský kanál* (1893 Várkony/Vrakúň kataszteri térképe), *Gabčíkovo-Topolníky* (1893 Csallóköznyék/Nekyje na Ostrove kataszteri térképe), *Čatajský potok* (1895 Csataj/Čataj kataszteri térképe), *Bohelovský kanál* (1893 Nagymad/Mad kataszteri térképe) – a megszűnt *Balvanský kanál* (1889 Keszegfalva/Kameničná kataszteri térképe), *Čičovský kanál* (1889 Csicsó/Čičov kataszteri térképe) esetében, és a ma meg nem nevezett csatornák esetében is Lidértejed/Lidér-Tejed, Ballony/Baloň, Óhaj/Ohaj, Martos/Martovce, Szelőce/Selice helységek kataszteri területén. Hasonlóan jegyezték fel a kiszáradt medreket, holtágakat, amelyek a mai térképekre létezésük híján már berajzolva sincsenek. Ezen megnevezések viszont abból a szempontból értékesek, mert a vízrajz változása után a hozzá tartozó dűlőnevek gyakran nem változnak, és az új térképeken is megtalálhatóak, így a kataszteri térképek nélkül nem lenne teljes ezek eredetének vizsgálata. A holtágak a vízrajzi változások bizonyítékai, más térképtípusokon ritkán vannak megnevezve, így említünk néhány példát a kataszteri térképekről: *Holt Duna ág* (1893 Bős/Gabčíkovo kataszteri térképe), *Holt Duna* (1889 Kolozsnéma/Klížska Nemá kataszteri térképe, 1889 Csallóközarányos/Zlatná na Ostrove kataszteri térképe).

A kataszteri térképek tehát nagymértékben tanúskodnak a vízrajz, illetve a hidronimek és a velük kapcsolatos környezeti és névbeli változásokról is. Segítségük nélkül a kutatók gyakran holtponton maradnának, és nem tudnák egyértelműen megmagyarázni a fennálló helyzeteket és a változásokat, így csak részleges információkkal tudnának szolgálni.